

VENE KEEL. STRATEEGIA JA TAKTIKA.

eesmärk — suurendada vene keele õpetamise efektiivsust koolis (kõrgkoolis). Meeldiv on tõdeda, et kes teeb metoodikas diplomitöö, paistab heast küljest silma ka praktikantides ning läheb pärast lõpetamist kooli tööle. Mitmed on saanud üleliidulise konkursi laureaateid.

Siit pole pikk tee **TEADUS-SE**. Kateedrisse ongi kas kooli või aspirantuuri kaudu tulnud võimekaid noori teadlasi, kellel kandidaadiväitekirja täna-seks juba kaitsstud, kaante vahel või poolleli, uurimisobjek-tiks nii kõrg- kui üldharidus-kool. Paljude hulgst said pa-berile I. Kirpitsnikova nimi koos teemaga «Põllumajandus-spetsialistide kõnevajadused», millele tugineb ka sama ala rollimängude kogumik, I. Tiits ja tema teema «Õpetajate pro-fessionaalse suhtlemise ise-

tunnetuslik motivatsioon — uus info, uued probleemid, uus iseseisva töö meetodika). Kolmas: humanitaariaiüliõpilased (avar kõnevajadus kultuuri, teaduse, ühiskonnategevuse, eriala sfääris, valdab tunnetuslik ja emotsionaalne-estetiiline motivatsioon). Kõigile ühine laiem eesmärk on vene keel suhtlemiskeelena võimalikult hästi kätte õpetada, vene keele vahendusel täiustada üliõpilaste — suhtlemisoskust, avardada silmaringi.

Sama laiem siht seisab üldhariduskooli ees. Koolireform nõutakse eriti varajase kakskeelsuse nõuet. Vene keele meetoodika kateeder ongi kutsutud ja seatud varustama (olevaid ja tulevaid) õpetajaid kompleksstrateegiaga selle sihi saavutamiseks. Nagu ülal toodud teemaloetelu näitab,

kujunduslikku eeskujut, paberkeht, pilte vähe ja neeldi surmotsides. Just kujunduses võiksid kirjastused ennastki leidjaina näidata, sest paljudelt autoritelt on veel käsikirjad tulemas. Autorid omakorda saaksid tunnetuslikku motivatsiooni arvestades keele kaudu kultiveerida noorte mõtte- ja tundemaailma, avardada silmaringi, kasvatada maitset. Ja seda elav suhtluse vormis, tuues õpikusse igapäevasituatsioone. Vastasel juhul oskab meie koolilõpilane küll lahata Jevgeni Onegini iseloomu ja käitumist, kuid ei oska küsida poes kaup, juhutada võõrale teed, vestelda naabervabariigi külalisega ühistest huviobjektidest, talle kipuvad võõraks jääma tänapäeva kirjanduskangelased. Muidugi saab strateegia abil ka Jevgeni Onegini tänapäeva noortele lähedaseks analüüsida. Elu on vastuoluline ja arenev. See peab õpikus kajastuma. Samuti peab olema selgesti sõnastatud kogu keeleõpetuse eesmärk, mida õpik taotleb, eri osade, peatükkide, üksiku tunni eesmärk. Õpilane peab teadma, mida ja miks ta õpib, mida ta võib saavutada ja millest ilma jääda. Ei teeks paha muu hulgas uurida õpilaste arvamust õpiku kohta ning seda arvamust ka respektida.

Pikemat aega kestnud ja kestev teaduslik uurimistöö on muu kõrvalt aidanud väga selgitada tänapäeva koolis vajamineva kommunikatiiv-õpiku parameetrid ja mudeli. Kuid kateedril ei jätku kõrgkooli ja süvaklasside kõrvalt jõuda üldhariduskoolile vajalikul hulgal õpikuid kirjutada. See peaks olema ÕPIKUTE TEADUSLIKU LABORATOORIUMI kompetents, laborit aga veel pole, on ainult ettepanek, mis haridusministeeriumil ammu teada.

Ei, õpetajate laborit pole veel kellelegi pähe tulnud nõuda. Ometi võib vene keele me toodika kateeder kinnitada, et ÕPETAJAST OLENEB KOOLIS KÕIK. Hall, kui mitte öelda halb õpetaja võib ka parima õpiku ja metoodikaga varustatuna tunnind ja terved õppeaastad) tappevigavaks nudda. Tõelst õpetajat virgutab loometööle iga abistav detail. Ta ei hoiu pakutud strateegiaarsenalist kramplikult kinni, vaid otsib ka ise. Ja leiab igaks

vastust Irja Tiits. Ta pakub välja õpetaja professiogrammi, milles peegelduvad õpetaja isiksus, omadused, kutsetegevuse programm, suhtlemisstiil, kõne mudel. Selles töös leiab kinnitust arvamus, et keeleõpetuse aluseks on suhtlemisvõime. Et ka õpetaja ja õpilaste vahel oleks pidev suhtlemisvajadus, tuleb õpetajal kui suhtlemise organiseerijal luua klassis soodne kommunikatiivmiljö, rõõmus mikrokliima, pakkuda välja elulisi suhtlusesituatsioone ja -tasandeid. Tänapäeva keeletunnid lähevad klassi ja kooli seinte vahel välja ning toimuvad kaupluses, raamatukogus, polikliinikus, kolhoosipõllul, raadiostuudios, laulupeol, diskoõhtul — kõikjal, kus on võimalus luua loomulikku vestlussituatsiooni. Edasi oleneb õpilase aktiivsus juba motivatsiooni-st. St. kas ta saab vene keele vahendusel uut ja huvitavat infot, kas tal on võimalik osa saada või osa võtta sellest, millest vene keele oskusest ilma jääks (tänapäeva nõukogude kirjandus- raadio- ja teleasaated, ekskursioonid teistesse liiduvabariikidesse, rahvaste sõpruse festivalid, kirjavaetus). Niisiis tuleb keel muuta info allikaks. Kes muu peab seda tegema kui mitte õpetaja? Kuid selleks peab õpetaja ise olema mitmekülgne, palju lugenud, näinud ja käinud, ise harrastanud. Tal peab olema annet ja oskust korraldada keelepäevi ja -õhtuid, konverentse, kohtumisõhtuid huvitavate inimeste, teiste (erit- vene) koolide, seffasutuste väljapaistvate töönimestega jne. Üksi ta ei jõua. Kaasa tuleb tõmmata õpilasi. Õpilane on tunni kaasautor, ütleb teadussõna. Seda enam on ta kommunikatiivtunni kaasautor, sest igasugune kommunikatsioon on mõeldav võrdväärsete partnerite vahel. Ta peab olema pühendatud tunni eesmärgitaotlusele, teadmisele, millega midagi tehakse, tal peab olema eneseteostusvõimalusi. Siis on ta ka kaasvastutaja, mitte passiivne õpetamise objekt, kelle abidesse õpetaja vägisi teadmisi tuubib. Kaasvastutajalt, kaasautorilt saab teisiti nõuda, kuid teda tuleb ka teisiti HINNATA, võttes arvesse õpilase aktiivsust, uute sõnade ja väljendite kasutamist, teadmiste avarust. Niisiis olgu universaalse hindamissüsteemi kõrval ka spetsiifiline, mis teatavaid vigu andestab. Vastasel juhul (väärtuste ja halva hinde kartusel) ei tule kommunikatiivsusest midagi välja. Avaram peaks olema hinnete diapaason. Me ei kasuta oma viiepallisüsteemigi täielikult ära, vaid piirdume nelja hindega (5, 4, 3, 2), seejuures «kolme» kui täiesti rahuldava vastuse eest pandud täiesti rahuldavat hinnet madalaks, koguni negatiivseks pidades ning «ühte» kui kõige madalamat (nõrga, mitte puuduliku, kahese vastuse eest pandavat) ignoreerides. Seejuures on vaja hinnet, ka kirjaliku töö oma alati põhjendada, vigu analüüsida, et õpilane teaks ennast parandada, et tema enesehinnang langeks ühte õpetaja omaga.

K. Allikmetsa uurimus
«Kakskeelsuse kujunemisest
eriklassis» tõestab autentselt,
et keeleõpetuse uus kontseptsio-
on, mis lähtub TRÜ vene
keele õpetamise metodika-
kateedrist ning nüüd kasutatav
kommunikatiivmeetod ning
kommunikatiivõpik tõstavad
vene keele õpetamise meie
koolis uuele tasandile. Tul-
lemuseks on kooli lõpetajate
aktiivne kakskeelsus, mis väl-
jendub tööalases, igapäevaelu
ja rahvastevahelises keelesuht-
luses.

SANDER SALU

Arvo Viillupi fotod

**Dotsent Antidea Metsa juhendab Eesti NSV kõrgkoolide
vene keele õpetajate lingvafontundi.**

ärasusi), mis käsitleb ka õpetajate kõnetegevuse tüpoloogiat ning on aluseks vene keele õpetajate tarvis ilmuvale kommunikatiivmiinimumile, S. Meltser ja teema «Õpetaja prestiiž, selle saavutamise teed ja vahendid, õpetajatööks vajalikud pedagoogilis-psühholoogilised omadused», G. Jermakova ja «Kommunikatiivse kirjaliku kõne arendamise meetodika», L. Vedina ja eri teaduskondadele õpetehnika kasutamise meetodikat pakkuv uurimus. Oma teema on kõigil 19 kateedri nooremal või staažikamal töötajal. Vanemõpetaja K. Allikmets näiteks uurib kakskeelsuse kujunemist eriklassis, aspirant N. Valk laste kõnekeelt (psühholingvistika valdkond).

Vene keele õpetamist meie KÕRGKOOLIDES võib öelda suhtlemisorientatsiooniga keeleõpetamiseks, mis arvestab eriala ja tulevase kutsetöö eripära. Erialapaljuse tõttu on tulnud õpetamise eesmärgid ja meetodilist strateegiat diferentseerida, enne aga uurida kutsealariühmade keelevajadusi (kõnesfääride nomenklatuur, nende kommunikatiivne sisu, suhtlemismudel), sest need on küllalt erinevad. See ongi peamisi uurimissuundi, mille kõrval edenevad ka teised, üliõpilaste motivatsiooni dünaamikat, üliõpilaste vene keele oskuse kasvu, kakskeelsust kujundavaid faktoreid käsitlevad. Tulemused said UUE ÕPETAMISKONTSEPTSIONI ALUSEKS kõrgkoolis. Selle kohaselt on 28 eriala üliõpilased jaotatud kolme rühma. Esimene: tulevased arstid, juristid, spordipetajad (õpetatakse kutsetöö suhtlemiskeelt, luuakse tekstide põhjal igapäevaolukordi, üliõpilastel tuleb tunnis olla tulevase kutsealariühades). Teine: tulevased matemaatikud, füüsikud, keemikud, küberneetikud jt. teoreetiliste erialade esindajad (venekeelse teaduskirjanduse laimatu lugemise oskus, teaduslik stiil, oskus kirjeldada protsesse, nähtusi, kusjuures valdab

tegeldakse sellega teaduse ta-
semel.

Kompleksstrateegiasse kuulub metoodika kõrval kindla peale ÕPIK. Tänapäeval orienteerutakse kommunikatiiv-õpikule. Vene keele metoodika kateedril on neid tavaõpikute kõrval koostanud ja välja andnud kolm. K. Allikmetsa ja A. Metsa «Keel, situatsioonid, suhtlemine», mõeldud üliõpilastele ning üles ehitatud tsükliiselt (iga tsükkel lõpeb mingi reaalse suhtlemissituatsiooniga), sai rahvamajandusnäitusel medali. Üleliidulisel süva- ehk eriklasside konverentsil Tartus pälvis kiit-

Õpetaja Eve Raeste katsub üliõpilase keeleteadmisi.

tust samade autorite «Räägi-
me... vaidleme», mõeldud
üldhariduskooli IX–X ja XI
süüklassele. Konverentsi
näidistunnid 10. ja 12. kes-
koolis (õpetajad Elsa Põv-
vat, Aino Voog, Irina
Fedossova ja Liina Hellat, El-
sa Künnapu ja Alla Ševjol-
kina) olid õpiku järgi väga el-
valt üles ehitatud ning saavu-
tasid eesmärgi. Soovi kohaselt
sai iga liiduvabariigi esindus
kaasa kolm «Räägime...
vaidleme» eksemplari, et sel-
lest enda tarvis mõõtu võtta.
Paraku ei paku need õpikud

tunniks midagi uut, stimuleerivat. Hea õpetaja ei lähe kunagi tundi ainult õpikuga.

Kooli eesmärk — kasvatada harmoonilist isiksust — on sõnasõnalt üle kantav kõrgkooli, kus vormitakse ja viimistletakse harmooniliste isiksuste õpetajaid ja kasvatajaid. Nema ei tohi olla vähem harmoonilised. Mida selline määrang sisaldab, milliste omadustega peab olema harmooniline õpetaja varustatud? Nendele küsimustele otsis oma uurimistööga («Õpetajate professionaalse suhtlemise iseärasusi»